

ÎN ROBA UNUI ZENODOT CU CARTEA PE INIMĂ: LIDIA KULIKOVSKI

*Dr. hab. Elena UNGUREANU,
șefa Secției studii și cercetări,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

Lidia Kulikovski împlinește o vârstă zen. Sau poate una zenodotiană. Pentru ea biblioteca e un fel de religie. Căci religia ce este? Este expresia simbolică a unei încrederi în existența unei forțe supreme de care omul ar depinde. Anume această încredere promite omului care își pune întrebări asupra existenței sale – un sens, un rost. Cuvântul *religie* în latină înseamnă „re-legare”, respectiv restabilirea relației dintre om și ceea în ce crede. Lidia Kulikovski crede în CARTE, în puterea și slăbiciunile ei, viața ei se leagă de și se pierde în cărți. Iar cartea ce este? Este una dintre cele mai mari cuceriri ale umanității. Datorită cărții omul cunoaște macrouniversuri și universuri infinitezimale.

Trăim viața noastră, fiecare în parte, ca pe o odisee sau ca pe o iliadă. Mai mult sau mai puțin, fiecare dintre noi ar putea fi asemuit unuia care a trăit înaintea noastră. **Zenodotus din Efes** (în greacă: Ζηνόδοτος) (cca 330-260 î. Hr.) a fost un gramatic grec, tot el critic literar, poet și erudit elenist, interpret al operelor lui Homer (deci filolog în cel mai larg înțeles al cuvântului) și primul bibliotecar (numit și superintendent) al vestitei Biblioteci din Alexandria. Biografia acestuia ne-a prilejuit o asemănare surprinzătoare cu cea a Lidiei Kulikovski, păstrând, bineînțeles, proporțiile, dar admirându-i acesteia nepotolita-i sete de cunoaștere și aspirațiile, aidoma cărturarilor din antichitate.

Să-l aducem, pe renumitul bibliotecar Zenodot, mai aproape de cititor. În calitate de șef al unei biblioteci atât de faimoase, s-a ocupat de clasificarea poezilor greci (epici și lirici) și de întocmirea primelor ediții critice ale operelor, între care cel mai cunoscut până în prezent este Homer. Așa s-a născut critica de text (numită și *filologie, litere, textologie*). Iar cărțile sunt texte. Mai mult, Zenodot e cel care a utilizat **primele sisteme de numerotare și expresii specifice de bibliografiere**, de exemplu: „Od. III 82”, care însemna „Odiseea, cântul al III-lea, versul 82”, – abrevieri pe care știința biblioteconomică le utilizează, într-o formulă sau alta, până în prezent. Zenodot a împărțit textul epopeii lui Homer în 24 de

cânturi (cărți), pe care le-a redat corect, prin confruntare atentă și comparare cu manuscrisele existente (pe atunci papyrusuri) în Biblioteca din Alexandria. Cam tot așa Lidia Kulikovski a adunat sub coperta încăpătoare a Bibliotecii Municipale tot pe-atâtea filiale, fiecare dintre ele cu cântul și hronicul său, pe care le-a dirigit un pătrar de veac și a căror activitate a pus-o în competiție continuă și generare de performanță. Bibliotecile-fiice (adică filialele) sunt opera primei directoare de municipală de după independență.

Lucrând cu textul/textele, Zenodot a fost nevoit să alcătuiască un **Glosar** („Cuvinte sau Glose homerice”) și chiar un Dicționar de barbarisme (cuvinte străine, rare și neobișnuite), făcându-l prima persoană cunoscută care a folosit **ordinea alfabetică** ca metodă de organizare. Pentru ca activitatea rețelei să meargă strună, prin Biblioteca Municipală au curs (și curg până azi) râuri de glose și idei generate neconținut de dna Kulikovski, prin care a contaminat întregul roi. Am înainta cu comparațiile, dar, din nefericire, nici una dintre lucrările filologului și bibliotecarului grec nu s-au păstrat, ele dispărând odată cu celebra bibliotecă.

Cel mai mare merit al lui Zenodot se referă la **organizarea bibliotecii**: a introdus un sistem de organizare a materialelor din Biblioteca din Alexandria prin care textele au fost alocate diferitor săli în funcție de subiectul lor – versuri sau proză, literare sau științifice. Într-o cheie similară și-a construit viziunea Lidia

Kulikovski vizavi de structurile bibliotecare la a căror fondare și-a adus din plin contribuția. Zenodot este primul care a organizat lucrările în ordine alfabetică după **prima literă a numelui autorilor**. Când lipsea un titlu de lucrare sau un vers, Zenodot trebuia să le înscrie și să treacă o privire asupra textului, marcând pasajele cu un semn specific, numit *obelă*, acesta fiind, de fapt, prima utilizare înregistrată a ceea ce numim azi **date și metadate**, un reper în istoria bibliotecii. Probabil, verbul *a obeliza* a fost creat pentru oameni ca Lidia Kulikovski, simbol care poate fi găsit și pe tastatura microcalculatoarelor, alcătuit din intersectarea unui minus cu două puncte (÷), semn al împărțirii, dar și al îndoielii, al întrebării. Dacă vrei, chiar un semn al virtualității digitale puternic fragmentate.

Chiar dacă ediția lui Zenodot a fost criticată (din cauza inerențelor subiectivității), acesta rămâne unul dintre cei mai valoroși exponenți ai textologiei și biblioteconomiei antice, primul

Bibliotecile-fiice (adică filialele) sunt opera primei directoare de municipală de după independență. care a înțeles importanța divizării (fragmentării, indexării) conținutului și descrierii bibliografice. Ca un Zenodot adevărat, ex-directoarea Lidia Kulikovski a revizuit politicile dogmatice

bibliotecărești, scuturând covoarele ideologice și a îndrăznit să raporteze activitatea bibliotecii la bunele practici din străinătate, clădind astfel o bază solidă pentru viitoarele generații de bibliotecari și utilizatori ai bibliotecii. Deși crede într-un mod aproape religios în carte, Biblioteca Nu este pentru Lidia Kulikovski un templu, un loc sfânt, ci, dimpotrivă, unul desacralizat: al muncii și lecturii, al animației și meditației, al ludicului și distracției cotidiene, al îndoielii și verificării...

Continuând asocierea pe care ne-am permis-o între un Bibliotecar antic și un Bibliotecar contemporan nouă, amintim că una din cele mai active și în ascensiune platforme recunoscute la nivel global este ZENODO.org, produs al renumitului laborator CERN (Organizația Europeană pentru Cercetare Nucleară) din Elveția. Acest laborator reprezintă leagănul Webului, având denumirea prescurtată de la numele celui prim-conducător de bibliotecă **Zenodot(us)**, considerat tatăl primei utilizări înregistrate a metadatelor. Din perspectiva WWW-ului, acel antic bibliotecar Zenodot este un nume de referință nu doar în istoria bibliotecii, dar și un adevărat reper pentru sistemele informatice și aplicațiile care gestionează baze de date de volum mare. Având abia vârsta unui

copil (8 ani, fiind lansată în 2013), platforma ZENODO se bucură de popularitate mai ales pentru calitățile sale incontestabile (a se reține principiile FAIR privind publicarea datelor științifice – *findability* (regăsirea), *accessibility* (accesibilitatea), *interoperability* (interoperabilitatea) și *reusability* (reutilizarea), care trebuie să fie funcționale atât pentru mașini, cât și pentru oameni). Un conducător modern de bibliotecă nu poate face abstracție de atuurile tehnologiei informației, iar dna Lidia Kulikovski este un promotor activ al ei, împăcând cu maximă eficiență ambele tehnologii: cartea tipărită cu online-ul. Adeptă convinsă a depozitării conținutului și transmiterii lui generațiilor viitoare, dna Kulikovski a îmbrățișat cu ușurință conceptul de *știință deschisă* (și respectiv, pe cel de *acces deschis*), deoarece a fost lansat de oameni cu același tip de gândire – pentru ca o întreagă lume să poată folosi, distribui și dezvolta cunoștințele în mod liber, pentru a obține un impact mai mare asupra comunităților și a utiliza cunoașterea în beneficiul societății. Dna Kulikovski e în continuare managerul bibliotecar care emite idei ce converg spre scopul magistral și responsabil de a SALVA tot patrimoniul omenirii, cu ajutorul tehnologiilor digitale. Distinsa Bibliotecară militează și inspiră, argumentează și șfichiuește, laudă pe alții în avans și se autoironizează. O persoană care tinde să devină completă, care transformă defectele în calități

și pe care vrei să o imiți, căci debordează de (dorința de) viață, și vrei să-i stai în preajmă, să te ții din urmă, să o tot ascuți. Care știe să râdă și să plângă, să se ridice când cade și să-i ajute și pe alții să o facă.

Calitatea de deschizător de drumuri, deschizător de uși, aducător din afară și lansator de idei, cap de școală și căpetenie (să nu uităm că numele de fată e Ataman!), înarmată cu o filozofie

Ca un Zenodot adevărat, ex-directoarea Lidia Kulikovski a revizuit politicile dogmatice bibliotecărești, scuturând covoarele ideologice și a îndrăznit să raporteze activitatea bibliotecii la bunele practici din străinătate, clădind astfel o bază solidă pentru viitoarele generații de bibliotecari și utilizatori ai bibliotecii.

a deschiderii și a împărtășirii cunoștințelor fac din dna Lidia Kulikovski, ajunsă la frumoasa vârstă a plinului, la o est(etică) a cărții și raftului, fac, repetăm, din dumneaei un Om al repereilor în domeniu, pionier al creării unei rețele de biblioteci și a bibliotecii ca rețea, o figură și un personaj ieșite din teascul cărții, plămadă din litere, semne și simboluri, care crește și șlefuieste, hasdeian, alți oameni ai cărții, lecturii, culturii.

Ea însăși un SEMN al propriei divizări de ființă, avidă de cunoaștere și sfâșiată de necunoaștere, rătăcită și regăsită pe nesfârșitele cărări, hudicioare și magistrale ale textului, concrescută în cotorul unei cărți borgesiene și zidită în fiecare dintre co(t)loanele unei biblioteci din centrul Chișinăului, clădire emblematică care „arde” și se dărâmă neputincios sub ochii cititorului, într-un mod atât de pașnic și dramatic, ca într-un film cu încetinitorul cu o bibliotecă alexandriniană, dar în care continuă să zvâcnească cu speranță inima păsării Phoenix.